

BARCELONA, JUNY DE 1921

— **D**oni'm una cigarreta, Zambrano.
El comissari Carlos Alzamora Basterra havia acudit a la cita. A les set del matí del dilluns havien rebut l'avís. Un cadàver mig embolicat en una catifa havia refloatat a la vora de la dàrsena del port, al costat del moll de les golondrines que cada dia feien el seu trajecte entre el port i el Balneari de Sant Sebastià.

Va descobrir l'embalum un pilot que s'encaminava cap al seu torn i que es va estranyar en veure allò. El va moure amb la gafa que els mossos feien servir per atansar les embarcacions i de seguida va distingir un fardell que girava de manera peculiar i es desfeia de la catifa enrotllada. No va identificar ben bé què era fins que una mà blanca va apuntar entre les vestidures. Una suor freda s'apoderà del seu cos, i l'únic que se li va acudir va ser arrencar a córrer maleint el moment en què se li havia ocorregut aturar-se i tafanejar aquella despulla per a les gavines...

Pròleg

· El molí ·

CATALUNYA INTERIOR, 1912

Ide sobte em vaig arraulir, talment com si estigués fent alguna cosa damnosa. Però no era pas dolent, el que feia; només mirava la gent que es movia a prop del molí paperer. Tot i així, vaig deixar anar diverses paraulotes que havia après de la mare i que ni tan sols sabia el que significaven. Només tenia sis anys. Era una nena; ara me n'adono.

Fora dels dies de mercat, mai havia vist tanta activitat com la que ara observava. El mercat, m'havia explicat la mare, es feia per a això, perquè les persones es trobessin i afavorir d'aquesta manera la venda i l'intercanvi d'estrís i mercaderies.

Però la mare no hi era. I, amagada en aquell catau, recuperada per un moment la serenor, vaig plorar un cop més en pensar-ho. La mare no hi era i ja no hi seria mai més, em van dir les veïnes, tristes pel que havia passat. Jo em debatia entre el que sabia i el que no sabia, perquè tot em semblava irreal.

L'anar i venir de gent al molí m'hipnotitzava. Allà tot era gran, com les esquenes dels bracers i les enormes bales de draps vells i pasta de fusta que carregaven aquells carros mandrosos de quatre rodes tibats per perxerons amb les potes gruixudes com troncs d'arbre vell.

A poc a poc, el neguit que havia sentit fins aleshores va començar a esvair-se i vaig poder embadalir-me amb l'enrenou... Em vingué llavors la sensació que allò que contemplaven els meus ulls era un món curull d'oportunitats.

—Què fas aquí, marreca?

Vaig sentir un calfred que em va recórrer l'esquena i, de l'en-surt, a punt vaig estar de pixar-me a sobre. Superat l'esglai inicial, i sense atrevir-me a aixecar el cap, vaig mirar de reüll a qui s'havia dirigit a mi. Era un home gran vestit com un treballador. Portava lligat al front un mocador que li retenia les gotes de suor abans que li arribessin a les celles. Entre la camisa també suada i els pantalons hi destacava una faixa negra molt tensa que li oprimia la panxa.

—Marxa d'aquí si no vols que algú et descarregui una bala a sobre! Vinga, fot el camp! Ves-te'n a casa.

I, sense esperar a veure si l'obeïa, va reprendre el pas cap a un carro que s'acabava d'aturar al pati. L'home no sabia que jo no tenia cap casa on anar. Per això no vaig ser capaç de moure'm d'on era. Vaig arrupir-me tant com vaig poder per tal d'ocupar menys espai, fer-me invisible o, almenys, passar desapercebuda per a la resta de bracers.

Després d'una estona, el flux de mercaderies al pati va arribar al seu punt àlgid. La cridòria va augmentar i la falta d'espai per moure's va acabar irritant homes i animals. Dos conductors van començar a increpar-se i, al cap de poc, els insults arribaren a tots els racons del molí de manera que per la porta principal alguns curiosos van començar a treure el cap.

El carreter més esquifit va lligar les regnes al pescant i va saltar a terra mentre cridava a l'altre «fill de mala mare» i altres

delicadeses. La seva cara enfurismada em va semblar ràbia pura i em vaig espantar davant el que podia passar, tot recordant com acabaven algunes de les baralles entre veïns que havia vist. El conductor objecte dels insults, gran i fort com una roca, va respondre també a plena veu i ni es va moure quan l'homenet el va empènyer. A punt va estar de deixar-li anar una bona patacada a l'escanyolit, si no arriba a ser perquè una veu li ho va impedir.

—Silenci tots d'una vegada! Què diantre passa?

Un home jove i ben vestit, amb armilla, va sortir decidit al pati i es va acostar als dos traginers enmig d'un inesperat mutisme. No semblava tenir-los gens de por.

—Això és una fàbrica. Aconseguim diners amb la mercaderia que fabriquem, ho enteneu? —Va restar en silenci un moment—. Dels problemes i dels crits aquí no en viu ningú. Del paper, sí!

El conductor més corpulent, sentint-se interpellat, va voler dir alguna cosa, però el nouvingut va aixecar la mà i li va tallar d'arrel l'intent.

—Se me'n dona un clau el que hagi de dir, Rafel. I el mateix et dic a tu, Toni —va dir l'home jove girant-se cap al més baix—. No se us acudeixi pensar que soc jutge de res en aquest pati. Resoleu solets el que us estigui impedint sortir d'aquí a tota castanya, perquè altrament jo us faré penedir de fer-me perdre el temps. —Girà sobre els talons i encara va afegir, sense mirar a cap dels dos implicats:— Cada minut que perdeu costa diners. I ni per un moment penseu que sortiran de la meva butxaca, entesos?

El jove es disposà a tornar a l'edifici principal, però es va aturar de sobte i va mirar cap a on era jo. En aquell instant em vaig

adonar que, moguda per la curiositat, m'havia posat dempeus sortint del meu amagatall i deixant a la vista la meitat superior del meu cos.

—I tu... d'on cony has sortit? T'has cregut que això és el pati d'una escola?

Se'm va gelar la sang. Amb prou feines vaig poder negar-ho amb un moviment de cap.

—Et conec?

Una altra vegada ho vaig negar en silenci, tot i que jo no sabia si ell m'havia vist abans.

—Em coneixes, tu?

També aquesta pregunta em va sorprendre; no obstant això, vaig reunir forces per negar-ho una tercera vegada.

—Llavors, què coi vols?

—Treballar.

—Treballar? Vatua! Com que treballar? Però si no ets més que una vaileta que no aixeca un pam de terra. Au, ves-te'n a casa, que aquí ja en tenim prou amb els nostres problemes.

Va ser llavors quan em vaig adonar que regnava el silenci en aquell pati abans tan bulliciós. De fons només se sentia el repic incessant dels malls contra els morters del molí. Vaig aixecar per fi la mirada i em vaig trobar a tots els presents contemplant l'escena. A diferència del que hauria pogut suposar, no vaig tenir por. I vaig mirar als ulls l'home jove que m'estava fent totes aquelles preguntes. El to i l'actitud que havia mostrat envers els dos conductors contrastaven amb els trets de la seva cara, suaus i agradables. Em va semblar molt alt i vaig tenir la sensació que feia olor de net.

—Perquè... tens casa, no?

—En tenia —em vaig atrevir a dir al mateix temps que de nou abaixava la mirada, tot i que en aquesta ocasió no vaig acotar el cap.

—I com és, això?

Davant el meu silenci, i adonant-se de l'expectació que estava generant aquella conversa, l'home va decidir acabar-la de manera abrupta:

—Vine amb mi —va dir. I tot seguit, adreçant-se a tothom, va cridar amb veu ferma:— I els altres, cadascú a la seva, carall!

Vaig sortir com vaig poder del meu amagatall i vaig començar a caminar, esperançada i temorega alhora, rere els passos apresats d'aquell home.

Les parets de l'oficina estaven nues, increïblement blanques. La mare solia dir que una paret blanca és símbol de netedat, «per fora i per dins», hi afegia. Jo no sabia ben bé què volia dir, però sí que comprenia la relació entre el blanc i el net.

Casa nostra sempre feia olor de net. És possible que no fes olor de res per la simple raó del poc que contenia. En aquell moment ni això tenia. El senyor que ens la llogava s'havia ajupit davant meu i va esperar que m'eixugués de manera matussera les llàgrimes silencioses que no m'havien parat de lliscar per les galtes envermellides d'ençà que, dos dies abans, les veïnes em van apartar del llit de la mare i em van dir que esperés a fora. Era a fora quan van amortallar la mare, era a fora quan les mateixes veïnes van entrar una caixa de fusta tosca sense dir-me res i era fora fins que un petit grup de persones, veïns tots, van venir l'endemà per acompanyar-nos a la mare i a mi al cementiri. Va ser després de l'enterrament quan aquell senyor de la casa em

va aconsellar que me n'anés amb algun parent, que el mateix dia vindria una altra família a viure-hi i que ell no podia fer res per mi.

—Seu.

L'home alt i net em va assenyalar una cadira gran i jo el vaig obeir. Ell es va quedar dret recolzat a la taula.

—Com et dius? —em va preguntar—. Perquè... de nom sí que en deus tenir, oi?

Vaig assentir aquest cop, encara embargolada per la vergonya de sentir-me protagonista.

—I?

—Em... em dic Iris. Iris Román.

—Iris. —L'home va emetre un so apagat sense obrir la boca—. Un nom ben bonic. A veure, Iris, què fas aquí, doncs? —Va aixecar un dit com si recordés alguna cosa—. Ah, sí, és clar, vols treballar; ja m'ho has dit abans. I què saps fer, Iris?

Em vaig sentir com una ximpleta. No tenia resposta per a una pregunta tan senzilla. Crec que fins i tot vaig iniciar el gest de doblegar-me sobre mi mateixa. Ell devia notar-ho, perquè va suavitzar les faccions de la cara, tot i que no va deixar de mirar-me; i jo, malgrat el profund abatiment, també me'l vaig mirar de fit a fit. Els seus ulls eren d'un castany intens i brillant, i a la mirada inquisitiva hi va afegir l'aixecament, divertit, de la cella esquerra.

—Puc aprendre a fer coses al molí —vaig dir, finalment—. Aquí hi treballen dones.

—Sí, és clar, però no són tan joves com tu, Iris. —Va relaxar la cella i tot d'una canvià de tema—. Què ha passat a casa teva?

—La mare i jo vivíem en una habitació de treballadors. No tinc pare. I la mare... la mare ha marxat.

—Se n'ha anat? A on, si es pot saber?

—S'ha mort. Però no m'agrada gens aquesta paraula. Em fa plorar. —Amb un nus a la gola vaig voler contenir les llàgrimes, però fou debades, de seguida em van inundar els ulls.

L'home va canviar de postura. Va encreuar els braços, sospirà i m'observà de dalt a baix com si fos la primera vegada que em veia.

—Jo em dic Víctor —va dir per alleugerir la conversa—. I no m'ho diguis: no tens cap parent a prop, és clar.

Ho vaig negar amb el cap. Li vaig explicar el que sabia:

—Les veïnes li ho van dir a l'home que ens deixava la casa. Però no va servir de res. Em va dir que me n'anés.

—Ja ho entenc. Bé, no, no ho entenc, encara que això és igual. —Va deixar de recolzar-se a la taula i va caminar pel despatx—. Veuràs, ets massa petita per treballar al molí. Quan creixis una mica segurament podré donar-te feina al mirador, a l'assegador, però no pas ara.

—Soc forta. Ajudava la mare en tot el que em demanava.

—Ets una nena, per molt forta que siguis! A més, ho has de ser, qui pot negar-te'n el dret? No hi renunciïs tan aviat, caram!

El despatx es va quedar un moment en silenci. Després, en Víctor va tornar a parlar.

—Has anat a l'escola?

—No. Però la mare em va ensenyar algunes coses. Sé escriure el meu nom —vaig dir amb orgull.

Aleshores es van sentir passos que s'acostaven a la porta oberta, i al lllindar es va aturar un treballador vestit amb un

davantal que semblava humit i unes botes altes esquitxades de fibres de paper blanquíssim.

—Senyor Viella, disculpi vostè. L'Aureli, l'alabrent, no es troba bé. Té... —em va mirar com si no trobés oportú parlar d'aquestes coses davant meu— té cagarrines, ja ho he dit. Jo crec que en té per una bona estona. No podem esperar més. L'Aureli diu que li demanem permís per posar a la tina en Josep, el seu aprenent. Diu que el noi pot substituir-lo una estona, que no serà tan ràpid, però que ja és prou hàbil amb la forma. Què fem?

—Diantre amb el vell sistema manual! Quan pugui compro una altra Piccardo i ho envio tot a passeig.

—Però, senyor...

—És un dir, home, és un dir. Ja sé que les màquines no poden assolir la qualitat d'aquest paper *excels* que feu vosaltres; ara bé, algun dia... D'acord, que s'hi posi en Josep. Però vull que avisis el seu pare perquè tingui la màxima cura en el control. Que separi qualsevol full mal format i que no se li acudeixi encobrir el xaval. La comanda és molt delicada. Digues-li que prefereixo repetir una raima sencera que deixar passar un sol full defectuós. M'he explicat bé?

—Més clar que l'aigua de la deu, senyor.

L'operari va desaparèixer per on havia vingut. En Víctor, després d'aclucar els ulls un instant i moure el cap d'un costat a l'altre, s'ho va pensar un moment abans de reprendre el fil del que estava dient.

—Veuràs, crec que tinc una idea, Iris. No sé què et semblarà; diguem que he tingut un pressentiment i que pot pagar la pena portar-lo a la pràctica.

Tot seguit va sortir al passadís i va cridar alguna cosa que no vaig entendre. Mentre esperàvem, en Víctor, el senyor Viella, va asseure's al seu lloc a l'altra banda de la taula i va remenar alguns papers sense dedicar-los gaire atenció. En cadascun va fer-hi un gargot amb una ploma finíssima que mullava en el tinter, la tapa del qual es veia clapada de petits puntets atzabeja. No sé per què, però encara recordo que vaig pensar en les esquitxades de les botes de l'operari i en les de tinta. Tots dos colors tan diferents, tots dos tan suggeridors...

Al cap d'una estona es va presentar al despatx una dona molt jove. Molt més jove que la meva mare, però de cos dret i fet, que és el que solia dir la mare de les noies que havien complert ja els setze anys. La noia no devia tenir gaire més que aquesta edat. Duïa un vestit blau fosc embotonat de dalt a baix, calçava unes espadnyes no gaire diferents de les meves i tenia els cabells recollits en un monyo del qual s'escapaven a banda i banda de la cara uns blens llargs i graciosos. M'observà amb curiositat i tot seguit mirà en Víctor directament als ulls, sense cap temor a la mirada ni al gest del seu cos.

—Hola, Aurora —la va saludar en Víctor amb un somriure amable i un breu silenci abans d'assenyalar una de les cadires—. Vol seure?

—He deixat la meva companya sola a l'obrador. Si es tracta d'una cosa ràpida, prefereixo quedar-me dreta.

—Sí, és clar. Tampoc cal que ens allarguem massa. Així i tot, seria tan amable de tancar la porta?

L'Aurora va fer una ganyota d'estranyesa i durant un instant no va saber com reaccionar, però de seguida va retrocedir unes passes, va tancar la porta i es va quedar allà palplantada.

—Miri, Aurora, voldria demanar-li una cosa.

—Sí està a les meves mans...

—Espero que hi estigui —va dir l'home mentre s'aixecava de la taula tot estirant-se les puntes de l'armilla amb decisió i s'acostava a mi—. Aquesta joveneta és l'Iris. Com veu, sembla una noieta forta i espavilada. S'ha presentat aquí perquè busca feina.

—Però...

—Sí, és clar. Ja li he dit que més endavant ja en parlarem, d'això. Ara, però, què li semblaria si comença donant un cop de mà a estones en algunes de les tasques domèstiques que sempre ens sorgeixen per aquí? Quant de temps fa que és amb nosaltres, senyoreta Fontana?

—Aviat farà dos anys. Em va contractar vostè mateix quan va decidir fer entrar dones a l'obrador —va recordar-li l'Aurora.

—I tant, sí. Dos anys, ja. Que ràpid que passa el temps! A la família no tots van estar d'acord amb aquesta decisió, tot i que ara crec que va ser encertada.

—Altres molins ho fan, també.

—Efectivament. Bé, el cas és que la tinc per una persona responsable i complidora, amb un futur prometedor, en definitiva. M'agradaria que fos vostè qui s'encarregués de l'Iris. És òrfena, sap? Li sembla que l'Iris es mereix que aquí li donem una oportunitat?

—Em sembla que l'Iris mereixeria una oportunitat a qualsevol lloc.

Em va sorprendre la rapidesa amb la qual l'Aurora havia contestat.

—Raó de més, doncs.

El senyor Viella va tornar a la seva cadira, però no va seure. Va romandre dret rere la taula mentre anunciava el que per a l'Aurora i per a mi va sonar com una decisió indiscutible:

—Expliqui-li com funciona tot això. Miri d'instal·lar-la al segon pis de la casa i, a partir de demà, que vagi a l'escola de Capellades —l'home va restar en silenci una bona estona durant la qual la mirada li va quedar atrapada dins els ulls grisos de l'Aurora. Després va continuar:— Apropí's amb ella allà on vivia i reclami les cèdules que poguessin tenir guardades, no pot pas estar indocumentada. Més endavant m'agradarà parlar amb vostè sobre els progressos de la menuda. Creu que es trobarà a gust entre nosaltres?

—Procurarem que així sigui, senyor.

—Digui'm Víctor, si us plau.

A l'Aurora la va sobtar, aquella mostra de familiaritat. Em va mirar, va arquejar les celles en una mena de salutació còmplice i va repetir la resposta:

—Ho procurarem, Víctor.

—Bé. Gràcies. Gràcies a totes dues. Ja ens veurem, doncs. Adeu, Iris, i benvinguda —va dir mentre s'asseia i de nou dirigia tota la seva atenció als papers.

Encara sorpresa per tot el que acabava de passar, vaig saltar de la cadira i em vaig acostar a la porta. Quan estava a punt d'agafar la mà que m'oferia l'Aurora, vaig sentir l'impuls de fer una cosa que no sabia si era correcta. Vaig girar cua i vaig dirigir-me a la taula amb passos tímids, vaig posar-me de puntetes i, com que tot i així no arribava a la galta d'aquell home, li vaig llançar un petó. Vaig marxar corrents sense veure la cara que posava, fugint per la porta tan aviat com l'Aurora la va obrir.

Ella somreia. Recordo sovint aquell somriure quan no soc a prop seu.

I com n'era, llavors, d'ignorant de la desgràcia terrible que un dia hauria de venir.

Part I
• BLANC •

I

· Viella ·

1916

El molí paperer de la família Viella havia patit innombrables reformes al llarg dels anys d'ençà que la primera roda hidràulica, tosca i de sofrents engranatges de fusta, fos construïda poc després de l'any 1750. Aviat la tècnica evolucionà des de la manufactura fins a la semiautomatització, de manera que a mitjans del segle XIX s'havia consolidat ja l'adaptació del molí hidràulic a la pila holandesa —de procés més simple i millor refinació de la pasta—, i abans del canvi de segle va començar a generalitzar-se la mecanització amb les màquines planes o contínues i les màquines rodones. Aquestes últimes, sovint també anomenades *Piccardo* pel seu origen italià, van ser especialment adoptades pels molins productors de papers fins, sobretot per a la impressió en qualitats de luxe. Les *Piccardo* substituïen tant la funció de l'alabrent, l'artesà clau que submergia full a full la forma a la tina i aconseguia una capa uniforme de pasta, com la del ponedor, l'operari que bolcava cada forma regalimosa sobre successives baietes de llana i disposava així els fulls a punt de ser premsats i assecats quan la pila arribava a les 260 làmines.

En aquell moment la morfologia dels grans molins ja era ben característica a causa dels immensos assecadors o

«miradors» de les plantes superiors, sense divisions i plens a intervals regulars de finestres als quatre vents per facilitar la circulació de l'aire. En funció del seu creixement, també els voltants de les explotacions van passar a formar part d'una espècie de complex industrial i social. El més habitual era que el col·lectiu de treballadors creixés i aconseguís una certa economia de subsistència; les zones limítrofes es destinaven a horts que es dividien entre les famílies per tal de conrear-hi llegums i verdures, a més de cànem per a diversos usos domèstics.

Tots aquests canvis havia viscut el molí paperer de la família Viella, i ara aguantava, superb, els embats de la modernitat. Un avantpassat Viella, de nom Procopi, que en grec vindria a significar alguna cosa així com «que progressa», certament va progressar. En Procopi Viella era poc més que un drapaire de la zona a qui li agradava visitar els seus clients coincidint amb alguns lliuraments. Ell mateix es definia com un acaparador de brossa tèxtil, «brossa molt valuosa», solia xiuxiuejar perquè ningú el sentís.

Interessat pel destí de tota aquella quantitat de camisoles i trossos de llençols vells de lli i cotó, en Procopi es passejava pels subterranis dels molins entre els trafegosos operaris que s'encarregaven d'esmicolar els seus draps al costat dels podridors pudents. Dels clients més espavilats s'aprenia els productes que hi afegien a fi d'accelerar la desintegració i incrementar la blancor de la matèria, i procurava assabentar-se de quins afectaven menys la qualitat de la pasta i el paper resultant. Va comprovar que, en principi, la calç blanquejava bé, però deixava el paper trencadís, per la qual cosa no era una bona opció. Intrigat per aquest pas essencial del procés —els draps podien passar-se fins

a cinc dies a les fosses podridores—, va decidir recopilar aquestes experiències tot anotant-les en un tros de llençol blanc on va escriure dades vacil·lants amb la seva cal·ligrafia precària, la poca que havia après durant els seus insuficients anys d'estudi. De fet, va pensar en Procopi, aquelles dades potser un dia li serien d'utilitat i, mentrestant, sense voler, la seva incomprendible grafia les protegia de mirades alienes.

La seva intuïció no va poder ser més encertada; quan se li va presentar l'oportunitat d'aconseguir un molí endeutat —en gran part endeutat amb ell, tal era el pes específic de la matèria primera en el negoci—, en Procopi va signar l'escriptura amb l'esperança que el seu coneixement dels subministraments de draps, aquelles valuoses deixalles amb les quals comerciava, li garantís la mínima prosperitat necessària. Ni per un moment s'imaginà que s'equivocava i que el seu èxit provindria d'aquell retall de llençol ple de signes prenyats de significat només per a ell. Atiat per la necessitat d'atènyer millor rendiment de la primera part del procés que s'esdevenia a la zona subterrània del molí, en Procopi va dedicar una de les fosses podridores a millorar les mesclades. Va encertar-la amb una que podia obtenir de forma fàcil, sostinguda i barata. Mai, però, va tenir necessitat de transmetre-la perquè, quan va morir, el seu únic fill va posar l'èmfasi en altres parts de la cadena productiva i va confiar el procés de blanquejat al clor, llavors ja ben popular. Després d'això, el negoci va gaudir d'una ufanosa prosperitat durant cinc generacions.

Amb el pas del temps, les ampliacions de l'edifici s'anaren succeint a bon ritme, de manera que el jove Víctor Viella heretà una infraestructura de notables dimensions, competitiva

no només per la seva capacitat en volum, sinó també pels diferents tipus de paper que era capaç de produir, i es va situar a primera línia de les papereres de la industriosa Catalunya central.

L'únic problema, pensava sempre en Víctor, era que el senyor Arturo, el seu pare, havia mort massa aviat. La malaltia se'l va endur el 1905, quan ell acabava de complir quinze anys; amb la mort del pare, la sisena generació del molí Viella desaparegué com en un sospir.

I allà es va quedar ell amb la seva mare, la senyora Cristina, una dama encisadora, abnegada, però de caràcter dèbil i natura malaltissa, que res sabia d'empreses ni de negocis. Sort en van tenir d'en Leopoldo Anglada, mà dreta del difunt, que va esdevenir tutor de l'hereu i el va acompanyar en la presa de possessió del negoci. En Víctor, a mesura que anava adquirint coneixements i confiança, reconeixia la gran vàlua del vell Leopoldo en totes les seves dimensions. La primera i gens menyspreable, no haver conxorxat mai contra la família.

—Víctor —solia preguntar-li en Leopoldo—, quin creus que seria el següent pas idoni?

I en Víctor sabia que el vell mestre l'estava posant una altra vegada a prova. Calia llavors tranquil·litzar-se, pensar amb calma i meditar bé la resposta, analitzant el que tenia al davant, fos una màquina, una comanda, les notes manuscrites en un full o, com li agradava tant a en Leopoldo, els gargots acabats de fer a la pissarra del despatx.

En Leopoldo tenia més preguntes al seu repertori: «No triquem massa a fer tal cosa?», «Podem mecanitzar-ho?», «Com podríem millorar les característiques d'aquest paper per a obtenir

un paper diferent?», «Si fos el cas, quina utilitat li podríem trobar?», «A qui li ho podríem oferir si...?».

Aquest tipus de qüestions els havia menat a una permanent preocupació per diferenciar els seus productes, sobretot els papers especials, totes les possibilitats d'ús dels quals les tenien pensades fins i tot abans que els clients potencials en fossin conscients. Cert era que el paper de fumar havia passat a ser una de les seves prioritats i durant molt de temps havia estat el centre de la major part de les investigacions que duïen a terme. Lluny de ser un problema, això va suposar en general una font de coneixement valuósíssima a l'hora de desenvolupar altres papers fins, per exemple, per a les aplicacions capdavanteres en l'àmbit de la impremta. La longitud, orientació i regularitat de les fibres van ser durant llargues sessions de treball l'obsessió de tots dos homes, i a en Víctor això li va permetre acumular judicis molt valuosos sobre els productes que podien tenir èxit al mercat i aquells que estaven abocats al fracàs.

Ara, amb la primavera de l'any 1916 acabada d'encetar, en Víctor gaudia d'un període de tranquil·litat que s'augurava breu, igual que ho són els dies de sol en aquesta estació plujosa. La Gran Guerra, com ja havia començat a denominar-se, enterbolia qualsevol mena de progrés a Europa. El que en un principi l'esperança crèdula de molts va identificar com una contesa somorta entre alguns dels països enfrontats per les potències centrals contra la Triple Entesa ràpidament havia escalat posicions per transformar-se en una de les majors guerres de la història. Gairebé dos anys després de l'inici, Àustria-Hongria, Alemanya i l'imperi Otomà es trobaven lluitant contra les també poderoses Rússia, Gran Bretanya i França.

Per sort per a ell, la carnisseria no afectava el seu petit racó de món, i fins i tot els afavoria amb alguns encàrrecs que les potències adversàries no podien assumir. Els maldecaps d'en Víctor Viella no els causava, doncs, la guerra; Espanya no semblava disposada a sortir de la seva còmoda neutralitat. El que l'angoixava era una altra cosa: feia temps que entre els treballadors del molí es covava quelcom. O, millor dit, entre la plantilla de les treballadores.

II

• Mirador •

Talment com si es tractés d'una de les seves acostumades passejades pel molí, en Víctor va pujar fins a la segona planta del mirador. Les soles de cuir de les sabates crepitaven a cada mínima pedreta, esglaó a esglaó; era un soroll molt diferent del xiuxiueig arrossegat que aixecaven les espadenyes dels treballadors. Va caminar entre els passadissos que formaven els fulls penjats de les cordes d'assecatge. Ara aquí, ara allà, s'aturava per tocar amb delicadesa els extrems d'alguns fulls triats a l'atzar i apreciar d'aquesta manera el grau d'humitat que romania en la textura de les fibres. Els fulls de les postes blanques, les piles procedents del soterrani, tenien prou solidesa per conservar la forma, però no era fins que s'assecaven a l'aire que podien passar al procés següent, l'encolada.

Satisfet amb els controls efectuats, en Víctor s'encaminà cap al seu autèntic objectiu, tres parelles d'operàries vestides amb bruses clares i llargues faldilles fosques que, amb moviments àgils, estenien damunt les cordes fulls de dos en dos, enfilades dalt dels seus respectius carros, una mena de taules amb rodes que els permetien treballar a certa altura mentre un operari les empenyia al llarg del mirador, a través de les cordes de cànem tensades sobre els seus

caps. El mateix home que les empenyia era qui s'encarregava de dipositar noves postes blanques als carros, abans que s'esgotessin les piles que les dones anaven penjant, a fi que no s'interrompés el ritme de treball. Era una tasca monòtona que es desenvolupava enmig d'un silenci suau únicament escapçat per alguna conversa apagada entre les treballadores. Quan es completava l'estesa al final del mirador, la mateixa quadrilla o una altra ja estava despenjant aquells fulls l'assecatge dels quals es considerava prou satisfactori. En èpoques de molta humitat es corria el risc que els miradors d'altres molins es quedessin sense suficient espai, però aquest no era el cas del molí Viella, que dedicava a tal finalitat dues plantes completes i de generoses dimensions. A la primavera i l'estiu, quan no plovia, el ritme de treball podia arribar al seu màxim nivell sense cap problema.

En Víctor es va dirigir al carro on l'Aurora estava penjant fulls manejant l'espit amb rapidesa.

—El contramestre m'ha dit que volies parlar amb mi. Et sembla bé que ho fem ara?

L'Aurora encara va posar el pal en forma de T sota el següent parell de fulls que la seva companya Conchita li oferia. Només quan el tingué ben aixecat, de manera que les làmines van reposar damunt la corda, es va aturar, va mirar en Víctor i va assentir. La Conchita, per la seva banda, va abaixar la vista a terra i, si es fixà en el tuteig de l'amo amb la seva companya, no va evidenciar cap mostra de sorpresa.

L'Aurora va donar l'espit a la Conchita i va baixar del carro disposada a separar-se'n una mica. En Víctor la va seguir i, sense saber què fer amb les mans, va penjar els polzes de les butxaquetes de l'armilla.

Quan ella es va aturar i es va girar cap a ell, tots dos es van mirar de fit a fit durant uns segons, més dels que en Víctor va ser capaç de suportar sense articular paraula.

—Com està la nostra jove *protegida*?

—Oh, l'Iris es troba la mar de bé. És l'alegria personificada. —De sobte el rostre de l'Aurora s'enfosquí per la preocupació—. No en deus tenir cap queixa, suposo.

—No, no, és clar que no. Només volia saber si hi havia alguna novetat. Com li va l'escola?

—Li agrada molt. Diria que ja llegeix i compta millor que jo. I, si pogués, es passaria totes les hores del dia dibuixant. —Aquest pensament esbossà als llavis de la jove un somriure encomanadís just abans de continuar parlant—. Que aprofiti ara tot el que pugui, perquè... entenc que aviat la posaràs a treballar.

—D'ajudant. Pot ser, sí... Una estona cada dia. Ho farà bé i començarà a contribuir. —De sobte va callar, perquè aquell no era el rumb per on volia conduir la conversa—. Però bé... no tinguem pressa.

Davant la imminència del nou assumpte que volia tractar, l'espai entre tots dos l'ocupà un silenci rígid, molest. Tal com havia passat feia un moment, en Víctor va decidir trencar-lo:

—I bé? De què volies parlar-me?

L'Aurora no va contestar de seguida. Abaixà la mirada com si busqués les paraules adequades al seu davantal, que va allisar dues vegades abans de parlar.

—Les noies... Les dones em demanen que li plantegi una cosa.

—Les dones. —La pausa que va seguir, en Víctor la carregà de significat—. Això t'hi inclou, no?

L'Aurora començà de nou:

—Les dones volem plantejar-li una cosa.

—Vostès diran, doncs. —Un lleuger pas enrere i l'abandó del tracte de tu van evidenciar el canvi de terç.

—Creiem que la diferència de salaris dels treballs qualificats entre homes i dones cada dia té menys justificació —va deixar anar tot d'una l'Aurora. I va fer una pausa abans de continuar—. Estem d'acord que és difícil igualar la quantitat de treball quan es tracta de força bruta, com passa al soterrani, per exemple. —De nou, una pausa. En Víctor es mantenia encarcerat amb els ulls enganxats als llavis i a les paraules d'ella—. Però en la majoria dels altres treballs no està justificat que ells guanyin fins al doble que nosaltres.

Tot semblava indicar que l'explicació de la jove no aniria més enllà. Va acabar en aquesta mena de punt final; numèric, concret i contundent. De fons, amb prou feines els arribava la remor dels malls i el moviment esmoreït d'algun dels carros que l'operari empenyia al llarg del mirador.

—Caram, Aurora, menciona vostè la màxima bretxa, com si fos la base de l'argument. No sé si això és començar bé aquest diàleg, per a mi inesperat, he d'afegir.

A ella li va agradar que no es tanqués en banda negant la major i que no rebutgés parlar del tema. Però alhora va ser conscient que la primera resposta era a la defensiva. Qüestionava la validesa del seu plantejament, del de les dones, de fet, assenyalant que el que acabava de dir estava esbiaixat expressament.

—Disculpi. He dit que la diferència pot ser de fins al doble. És cert, no tenim dret a generalitzar. Així i tot, crec que la petició és justa i, si vostè tingués la deferència de considerar-la, podríem buscar una solució satisfactòria per a tothom.

—Satisfactòria per a tothom, és clar —va repetir en Víctor, tot i que pel to i la mirada perduda deixava entreveure la seva falta de convenciment. Li va venir al cap la imatge d'en Leopoldo. No podia tractar, i molt menys decidir, sobre aquest assumpte sense parlar-ne amb ell. Va ser idea seva, sis anys enrere, aprofitar l'oportunitat que oferia l'ocupació de dones i nenes adolescents al molí. En general, era una mà d'obra menys compromesa que els homes, però havia de reconèixer que, alhora, era més econòmica i menys conflictiva. En Leopoldo va fer els números i els hi va presentar a la pissarra mitjançant un esquema molt polit. Va argumentar el seu discurs amb el mateix rigor que ho hauria fet si hagués tingut al davant Don Arturo Viella, mort anys abans; així era com el mentor tractava el seu pupil.

—Amb tots aquests llocs coberts per dones, o fins i tot nenes, en algunes de les tasques menys pesades, a l'any s'acumula un estalvi de...

En Víctor no en recordava la xifra exacta. Ara, però, estava convençut que en Leopoldo no estaria disposat a obrir la capsa de Pandora que l'Aurora li suggeria. Personalment no li costava trobar una certa lògica en la denúncia que exposava la jove; de fet, se la temia. Des de principis d'any, en altres molins i fàbriques de la comarca circulaven, més o menys difuminades, demandes semblants.

—Sap? —va dir al final en Víctor—, no tots els molins són iguals. Cadascun té les seves especificitats. De plantilla, de proveïdors, de subministraments i, per descomptat, de productes i comercialització. La casa Viella ha hagut de prendre una sèrie de disposicions de cara al futur difícil que se'ns obre, amb un progrés que no té aturador i amb l'actual conjuntura de tot el que

està passant al centre del continent. Volem aprofitar les oportunitats; això sempre és positiu. Suposo que ja està al corrent que l'empresa ha traslladat les seves oficines a la Ciutat Comtal per tal de possibilitar i impulsar noves operacions comercials. Tenim molta confiança en els nous contactes que estem duent a terme aquí i a ultramar. —Va treure els polzes de les butxaques i va fer un gest grandiloqüent per il·lustrar les seves paraules tot assenyalant un punt molt llunyà—. Sí, tenim molta confiança, i no li negaré que... també una gran necessitat, perquè, com li deia, aprofitar oportunitats és molt positiu, però també molt car. Tot costa molts diners, i en temps d'inversió és més essencial que mai controlar les despeses.

L'Aurora va semblar que assimilava la detallada explicació que en Víctor acabava de donar-li i va fer un enèrgic moviment de cap abans de contestar.

—Les dones no posem això en dubte, i, com a tots, ens plauen les bones notícies sobre les noves oficines; segur que signifiquen un avenç. Confiem en vostè i en el senyor Anglada. Però —va afegir amb vehemència— res d'això és incompatible amb el fet de tenir unes treballadores tractades justament. Centrem-nos en els treballs que desenvolupem i en els salaris corresponents. Tan simple com això.

—Aurora, augmentar ara la remuneració a canvi de la mateixa feina que obtenim no representa per a Viella cap avantatge; no puc justificar-ho de cap manera. En altres molins han aparegut demandes similars i, fins ara, cap que vulgui sobreviure ha trobat la solució.

—La solució és fàcil, Víctor. Equipari treballs i sous. No atengui al sexe de qui els desenvolupa!

L'Aurora estava a punt de rebaixar el to insistint en la simplicitat del que estava proposant quan en Víctor va aixecar les mans en senyal de pausa. Va mantenir el gest un moment i, fent un altre pas enrere que l'allunyava una mica més d'ella, va decidir que havia de posar punt final a la trobada.

—D'acord, d'acord. Necessito rumiar una mica més tot aquest assumpte —va dir, concloent—. L'avisaré d'aquí a uns dies i en tornarem a parlar.

III

• Remigio •

I certament, pocs dies després, en Remigio, el conductor, es va presentar molt d'hora al molí. Era un tipus singular, d'aquests que s'han fet a si mateixos, però només en part: li importava el seu bigoti, li importava la seva feina i li importaven els cotxes; la resta li era ben bé indiferent.

Va entrar al pati del molí embolicat en fum i soroll, rebotant a cada clot, i va frenar davant de la porta principal com si fos l'únic lloc possible on aparcar la flamant màquina de color granat que conduïa. En va apagar el motor, en va obrir la portella i en va sortir tot cofoi mentre es treia els guants. Vestia gorra i guardapols, com a ell li agradava. Les ulleres que coronaven la gorra eren innecessàries, ja que l'Hispano-Suïza disposava d'un preciós parabrisa, però a en Remigio li semblaven un toc de distinció que l'ajudava a no ser confós amb un vulgar traginer; ell podia fer olor de gasolina o de sutge, però mai de fems.

Havia conduït de matinada per poder aprofitar el dia, de manera que encara era de bon matí quan va entrar a la part del molí abans destinada a les oficines i ara gairebé buida, vist que només eren necessàries un parell de persones per a les tasques administratives locals.

—Soc en Remigio, el nou conductor. Em manen de Barcelona per acompanyar la senyoreta Aurora Fontana a reunir-se amb el senyor Viella.

Les cares d'en Miquel i l'Antonio, els escrivents, van denotar estranyesa davant el que aquell home xaparro i bigotut els acabava de dir, mig amagat sota un enorme guardapols que gairebé li arribava als peus.

—No sabem res sobre això —va dir l'Antonio després de creuar una mirada d'incredulitat amb el seu company.

—Em manen de Barcelona per acompanyar la senyoreta Aurora Fontana a reunir-se amb el senyor Viella.

—Per?

—Per acompanyar la senyoreta Aurora Fontana a reunir-se amb el senyor Viella —va repetir el conductor, remarcant amb exasperació cada paraula. Com que semblava que el que acabava de dir no havia estat prou contundent, hi va afegir una cosa més:— Ara.

L'Antonio es va aixecar de la cadira i va encongir les espatlles. No perdria el temps discutint, i menys amb aquell tipus. Els de Barcelona ja devien saber el que es feien.

—Vingui.

En Remigio va sortir darrere l'administratiu i el va seguir per passadissos, sales i escales gairebé sense apartar la vista del recorregut, tot i que cada espai per on passava, curull de persones, bullia d'activitat. Allò no feia per ell, va pensar; la seva vida era la carretera.

A la sala de comptadors van trobar l'Aurora, concentrada a marcar un bon ritme en el comptatge que ella i altres treballadors i treballadores estaven fent de les immenses piles de paper

acabat. L'Antonio la va assenyalar i va girar cua sense esperar ni un segon. En Remigio ja l'havia començat a ignorar fins i tot abans que se n'anés.

—Soc en Remigio, el nou conductor. Em manen de Barcelona per acompanyar la senyoreta Aurora Fontana a reunir-se amb el senyor Viella.

L'Aurora va trigar uns segons a assimilar les paraules d'aquell estrany personatge enganxat a un bigoti. Quan es va adonar que tots els comptadors havien interromput la seva feina i que el seu astorament amenaçava d'envermellir-li les galtes fins a fer-les cremar, va separar el que ja havia comptat de la seva pila, en va anotar la quantitat en una etiqueta i la va deixar a sobre. Es va acomiadar dels companys amb un eixut «A veure», donant a entendre que almenys les dones sabien de què anava tot allò, i va sortir de la sala amb en Remigio seguint-li les passes.

—Ha de canviar de cavalls? —va preguntar, ingènua.

El conductor va posar la seva cara més seriosa. Aquell era el greuge que tant es temia.

—Per qui m'ha pres, senyoreta? A un Hispano-Suiza no se li canvien els cavalls. Els porta sempre dins, llestos per al que calgui. I a mi al damunt, igual de ben disposat.

L'Aurora va tornar a notar com se li enfilaven els colors a les galtes i es va maleir per la seva malaptesa.

—Disculpi. De tota manera, necessito uns minuts per rentar-me i vestir-me de carrer. Seria tan amable d'esperar-me a baix?

—No s'hi amoïni. Aprofitaré per desplegar la capota; d'aquí a una estona el sol cremarà.

L'Aurora no havia estat mai a Barcelona. Se sentia incòmoda perquè temia que la seva vestimenta fos inadequada per a la gran ciutat, de manera que, ja en marxa, es removia asseguda al seient posterior del cotxe, alhora que intentava subjectar-se per no saltar d'un costat a un altre amb els sots del camí.

Aviat van enllaçar amb la carretera nacional, i en Remigio va accelerar fins a una velocitat que a la jove li hauria semblat impossible de creure si no fos perquè l'estava experimentant en carn pròpia. El conductor va semblar llegir-li el pensament i per fi va trencar el silenci:

—És un T24. El fabriquen des de l'any passat a la Sagrera. Això és el futur, senyoreta Fontana, el futur, li ho dic jo. Res de vehicles enormes o de cotxes de cursa, això són vel·leïtats destinades a quatre senyorets. Els vehicles útils prendran les carreteres, ja ho veurà.

—Veig que vostè gaudeix conduint.

En Remigio va girar una mica el cap. Movia els ulls alternant la mirada entre l'Aurora i la carretera.

—No li ho digui a l'amo, però de vegades penso que hauria de ser jo qui pagués a Viella pel plaer d'anar d'un lloc a l'altre amb aquesta meravella.

—Parlant de l'amo, li ha dit per què em vol veure i per què m'ha fet portar a Barcelona?

En Remigio es va prendre el seu temps i va minorar una mica la marxa davant la immediatesa de la següent corba.

—Respecte a la primera cosa, senyoreta, ha de saber que no acostumo a fer mai cap pregunta més enllà de les necessàries. M'han dit que la porti i la porto. Amb molt de gust, a més. I, respecte a la segona, coneix vostè Barcelona?

—Només n’he sentit a parlar.

—Només n’ha sentit a parlar? —va repetir en Remigio, sense que volgués ser una pregunta—. Doncs li agradarà molt. M’hi jugo tots i cadascun dels pèls del meu bigoti.

L’Aurora va deixar volar la seva fantasia i s’imaginà com seria allò de la gran ciutat. Els obrers de les fàbriques solien mofar-se de com era d’estirada la gent de ciutat. Es va preguntar si aquelles devien ser unes crítiques merescudes o simplement obeïen a la pura enveja.

Encara no havien passat dues hores i, a força d’avançar una infinitat de carruatges, diligències i alguns camions de motor, Barcelona es va retallar a l’horitzó. En la llunyania es distingia, impressionant, el mar.

A mesura que s’hi acostaven, l’aglomeració de grans edificis es va fer més evident i van començar a creuar-se amb alguns altres automòbils els ocupants dels quals lluïen tant o més que els cromats de les seves màquines multicolor. L’Aurora va percebre com creixia el seu nerviosisme; tot i l’empara de la capota, es va sentir desprotegida, gairebé nua, i sense adonar-se’n es va acariciar la faldilla en un gest que de seguida va esdevenir una esgarrapada a la tela de baixa qualitat. Una obrera, què feia una obrera en aquell cotxe?

Es va col·locar sobre les espatlles la mantellina blanca d’encaix, un regal que li havia quedat de la seva mare, i es va sentir una mica millor.

IV

· Barcelona ·

—És l'avinguda d'Argüelles —li va dir en Remigio quan van enfilem l'àmplia avinguda que els conduïa cap a l'Eixample barceloní, on Viella tenia les noves oficines—. També l'anomenen «la Diagonal», per la forma com creua tota la ciutat. No s'ha vist carrer tan llarg en cap contrada —va presumir el conductor sense importar-li si el que estava dient era cert o no.

L'Aurora gairebé no escoltava les explicacions d'en Remigio; dirigia la mirada cap a tot arreu, i en cada edifici trobava alguna cosa sorprenent, bella o enigmàtica amb la qual alimentar la seva creixent fascinació.

Tot d'una va pensar com era de reduït el seu món al molí, a tot estirar amanit amb alguna escapada a les festes dels pobles veïns. Davant seu, Barcelona s'exhibia infinita, no només al llarg d'aquella via àmplia i sumptuosa, sinó també en qualsevol dels carrers que la travessaven. És que cap tenia el seu límit a la vista? On anava tota aquesta gent, tots aquests carros i cotxes que els passaven pel costat?

En Remigio va virar a la dreta i es va introduir, hàbil, en una retícula de carrers ortogonals. Semblaven traçats amb un tiralínies

gegant manejat per un creador de mida proporcional. Els portals se succeïen un darrere l'altre, variats com les persones que es veien transitar aquí i allà. Davant d'un d'aquests portals va acabar aturant-se en Remigio. Va tibar amb esforç el fre de mà i, amb el motor roncant al ralenti, va baixar per obrir a l'Aurora la portella des de fora.

—Missió complerta —va dir tocant-se la visera de la gorra amb un dit índex enguantat—. Tornaré a recollir-la després d'uns encàrrecs. Desitjo que hagi tingut un bon viatge i que li vagi bé la reunió amb el senyor Viella.

Sense esperar a rebre les gràcies, va tancar la portella i va tornar al seient del conductor. Va introduir la marxa, va deixar anar el fre i va sortir com una exhalació aprofitant que en aquell moment el carrer estava lliure i la fumera i l'estrèpit del T24 podien expandir-se a pler.

El portal de fusta, ferro forjat i vidre es va obrir com per art de màgia. El conserge, un home madur vestit amb una jaqueta molt polida, li va donar el bon dia i li va assenyalar una taula propera al vestíbul, on una recepcionista aprofitava per treballar amb la seva màquina d'escriure.

—La senyoreta Aurora Fontana? —va preguntar mirant-la sense deixar de teclejar. Tenia la veu suau, de fusta polida.

—Soc jo, sí. Crec que el senyor...

—El senyor Viella, sí, és clar. Segueixi'm.

Es va aixecar del seu lloc, va envoltar la taula amb un graciós moviment que li va provocar un vol fugaç de la faldilla i es va dirigir a l'ascensor. L'Aurora no n'havia vist cap, a banda del tosc muntacàrregues de la fàbrica. El sotrac inicial la va sobresaltar, i no va poder reprimir un somriure tímid en resposta

a la mirada amable de la recepcionista, que li va despertar simpatia.

—Com es diu, vostè?

—Oh, disculpa. Jo soc l'Àgata.

—Encantada, Àgata.

—Vens del molí, oi?

Per un moment l'Aurora es va sentir avergonyida en notar que l'Àgata li mirava la roba dissimuladament, però de seguida es va tranquil·litzar en veure que la noia no feia cap gest despectiu. Tot i així, a la vista del vestit d'ella, va tenir la certesa que les seves teles aspres no resistien cap mena de comparació, per condescendent que fos.

—Sí, m'han avisat avui mateix. Jo...

Com si l'Àgata li hagués llegit el pensament, va avançar les mans cap a ella i li va recompondre la mantellina sobre les espatlles. Inclinant el cap a banda i banda, va provar de lligar els dos pics del triangle i va semblar satisfeta. Ho va fer palès amb una ganyota encantadora.

—Estàs molt maca, no et preocupis —li va dir.

L'ascensor es va aturar i van sortir a un rebedor. L'Àgata va enfilar el passadís principal i va deixar l'Aurora a l'avantsala del despatx de direcció, ocupat per una secretària més gran i de faccions adustes.

—Donya Eulàlia, la visita del senyor Viella ha arribat. És la senyoreta...

—Sí, sí, sí, és clar—. Va tancar la carpeta i la hi donà—. Porti això al pis de baix i reparteixi-ho tot.

L'Àgata es va acomiadar amb un somriure i l'Aurora es va trobar davant la porta principal del despatx que la rectitud en

persona custodiava. Va distingir nítidament l'«endavant» que va seguir als cops dels artells.

Tan bon punt va veure l'Aurora, en Víctor es va aixecar i va anar a rebre-la. Anava en cos de camisa i amb l'armilla descordada. Després de tibar les puntes de la peça i cordar-la, li va estrènyer la mà en un gest que la va sorprendre. L'Eulàlia es va retirar i va tancar la porta darrere seu.

—Gràcies per venir.

—No sé si tenia elecció. En Remigio...

—I tant —va riure ell—. No hauria estat fàcil portar-li la contrària a en Remigio. Per això l'he enviat a buscar-la. De vegades, la gent d'idees fixes és la més convenient.

—I de vegades no —va contestar àgil l'Aurora.

—És clar, és clar.

Seguia dreta al mig del despatx i això va semblar incomodar en Víctor.

—Vol que li faci portar alguna cosa? Alguna beguda? Li agradaria veure les oficines, Aurora? És clar que sí. Vingui amb mi, farem una petita visita, ja que és aquí.

Es va sentir aclaparada. Ella hauria preferit no anar passejant el seu humil aspecte per aquelles dependències tan luxoses. O, almenys, poder passar un instant pel servei. Però en Víctor no li'n va donar opció i ja es trobava al llindar de la porta, convidant-la a seguir-lo. Anava tot tan de pressa: en Remigio, el viatge, les secretàries, l'ascensor, en Víctor...

—Aquest és el nostre nou departament comercial. Ja coneix en Leopoldo. —Va assenyalar la figura espigada que es movia al fons de la sala—. Entre nosaltres, ell és qui de veritat mana aquí. I fa poc fins i tot hem contractat un professor

d'anglès, en Thomas Gulligan, tot i que es fa dir Ti-Gi. Per possibilitar l'accés als mercats anglosaxons, sap? També jo estic rebent classes. Hauria de veure'ns —va riure—. Semblem criatures.

L'Aurora va escampar la mirada per l'àmplia sala, ocupada per vuit taules que estaven distribuïdes en una quadrícula perfecta. L'abundància de telèfons va ser el que més la va sorprendre. Al molí hi havia només un d'aquells aparells, i els de l'oficina li professaven un tracte reverencial. Aquí en tenien un a cada taula i, escoltant les diferents converses que s'hi barrejaven, devien estar funcionant tots alhora.

Els comercials eren homes. En observar-los i sentir-los, en fixar-se en la netedat de les seves robes, l'Aurora de seguida va tenir la impressió que mostraven un tret comú: una seguretat en ells mateixos que arribava a traspuar a l'ambient. L'aportació d'en Leopoldo, amb els seus moviments mesurats, gairebé felins, sumava en el mateix sentit, si no era la font de la qual emanava aquell efecte.

Travessant una dependència rere l'altra, en Víctor li va anar explicant detalls sobre la tasca comptable, així com la transcendència de dur a terme la compra de matèria primera de manera estable i continuada.

—Ja no es tracta només d'aconseguir bones oportunitats puntuals com abans. Consumim tal quantitat de matèria primera i de químics que el més prioritari ha estat localitzar fonts de subministrament capaces, sòlides i solvents. Amb la guerra cap de les importacions és ja segura. I empitjora dia a dia —va sentenciar alhora que es mossegava el llavi inferior i movia el cap en senyal de negació—. No sé on anirem a parar.

El bonic rostre de l'Aurora es va endurir amb una ganyota de disgust. Aquell to temorenc només podia anticipar una nova negativa pel que feia a allò que, visites a part, l'havia portada allà.

—No em sortirà ara amb el discurs de la darrera vegada —va dir ella. I de seguida es va penedir d'haver deixat anar aquella impertinència.

En Víctor es va tensar. Era evident que les seves paraules es podien mal interpretar, si es relacionaven amb el final de la conversa mantinguda al molí.

—Si us plau, no pretenia... Podem parlar d'això al meu despatx? He estat maldestre, de veritat que no...

Va deixar la disculpa en l'aire i va assenyalar el camí de tornada. L'Aurora aprofità per continuar observant els diversos perfils d'homes i dones que treballaven allà. Que diferents que resultaven en comparació amb la rudesia de les tasques que es desenvolupaven al molí. Li va venir al cap la imatge evocadora que sovint l'Iris li repetia quan parlava de la seva mare: la pulcritud i les parets blanques que feien olor de net. En aquelles dependències, a més de l'ordre i els colors purs, es percebia la riquesa. Es va preguntar si aquesta també desprenia una olor determinada.

Un cop al despatx i amb la porta tancada, en Víctor va reprendre la conversa, caut.

—Sembla que en aquest tema no aconsegueixo trobar l'enfocament adequat. Em permet canviar-lo? Precisament he tingut una idea.

—Vostè dirà...

—Aurora, vull proposar-li una cosa. Vostè mateixa ha pogut veure el que estem desenvolupant... —Va buscar el to apropiat i